

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

مجتبی پالوج^{۱*}

(دریافت: ۹۷/۰۶/۰۳؛ پذیرش: ۹۷/۱۰/۲۴)

چکیده

یکی از مهم‌ترین راه‌حل‌های مشکلات کشاورزی توجه به مسائل درون بخش کشاورزی و سالم‌سازی روابط درونی و برونی بخش در قالب نظام‌های بهره‌برداری و چگونگی عملکردهای درونی آن‌ها و ارتباطاتشان با مسائل پیرامونی است. در همین راستا، هدف تحقیق حاضر، آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت‌ها و ارائه راهکارهای پیشنهادی است. برای دستیابی به اهداف تحقیق، از تحلیل SWOT و تکنیک‌های تسهیلگری و گروه‌های متمرکز با برگزاری جلسات مصاحبه گروهی نیمه‌ساختارمند استفاده گردید. نظر به ماهیت موضوع مورد بررسی و ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فنی موضوع تحقیق، از گروه تسهیلگر چند تخصصی استفاده شد. بر اساس نتایج، ضعیف‌ترین عملکرد کشت و صنعت‌ها در زمینه‌های ارتباط شبکه‌ای با سایر کشت و صنعت‌ها و تعاونی‌ها، حضور در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی، مشارکت در سرمایه‌گذاری مالی، ایجاد کارخانه‌ها و کارگاه‌های صنایع روستایی و صادرات محصولات تولیدی به خارج از کشور است. نتایج تحلیل SWOT نشان داد که داشتن نظام تصمیم‌گیری کارآمد، مهم‌ترین نقطه قوت کشت و صنعت‌ها می‌باشد. همچنین مهم‌ترین نقطه ضعف کشت و صنعت‌ها، خروج مستمر نیروهای انسانی کارآمد می‌باشد. عدم کفایت محصولات تولیدی و وجود تقاضا در بازار برای محصولات تولیدی نیز به‌عنوان مهم‌ترین فرصت پیش‌روی این شرکت‌ها شناخته شد. مهم‌ترین تهدید پیش‌روی کشت و صنعت‌ها نیز عدم دقت در خصوصی‌سازی ذکر شده است. بر اساس نتایج تحلیل SWOT مناسب‌ترین راهکارها برای توسعه فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها؛ انجام مطالعات و تدوین الگوی کشت، مشخص نمودن اولویت‌ها برای اجرای برنامه‌های زراعی، باغی و دامی، توانمندسازی منابع انسانی از بعد مشارکتی و انگیزشی، نوسازی و بازسازی ماشین‌آلات و ساختمان‌های واحدهای تولیدی و تأمین اعتبارات با سود کم و انجام برنامه‌ریزی راهبردی می‌باشد. نقش حمایتی دولت در توسعه فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها نیز بسیار حائز اهمیت است.

واژه‌های کلیدی: کشت و صنعت، کشاورزی، نظام بهره‌برداری، توسعه کشاورزی.

^۱ استادیار و معاون مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی و نایب‌رئیس انجمن علمی توسعه روستایی ایران. تهران، ایران.
* مسئول مکاتبات (پست الکترونیک): mpalouj1404@gmail.com

افزایش روز افزون جمعیت جهان و کاهش زمین‌های کشاورزی، امنیت غذایی را تبدیل به یک مسأله مهم کرده است (لطیفی و همکاران، ۱۳۹۶). مطابق آمار، جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ به بیش از ۹/۱ میلیارد نفر خواهد رسید. تغذیه این جمعیت رو به رشد، نیازمند افزایش ۷۰ درصدی تولید محصولات کشاورزی است (فانو، ۲۰۰۹ به نقل از لطیفی و همکاران، ۱۳۹۶). این در حالی است که دستاوردهای جهانی تولید غذا در برخی از مناطق با تخریب منابع آب و خاک همراه بوده و نظام‌های تولید کشاورزی با خطر کاهش تدریجی ظرفیت تولید، تحت شرایط فشار افزایش جمعیت و روش‌های ناپایدار هستند. عدم شناخت درست فرصت‌ها و محدودیت‌ها منجر به صدمات جدی به نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی می‌شود. در بررسی نظام‌های بهره‌برداری باید با اتخاذ شیوه‌های علمی و با رویکرد تمام‌گرایانه به کل عناصر و مؤلفه‌های نظام‌های بهره‌برداری توجه داشت.

روند توسعه، تابعی از عوامل اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی درونی و بیرونی جامعه است. از آنجا که نمود عینی ساختارهای بخش کشاورزی در هر جامعه روستایی، مبتنی بر نظام‌های بهره‌برداری آن جامعه شکل می‌گیرد، لذا تغییرات آن در ساختارهای کشاورزی نیز تأثیرگذار خواهد بود (شریف‌زاده و عبداله‌زاده ۱۳۹۶). گذار از کشاورزی سنتی خود مصرفی و معیشتی محلی، به کشاورزی سودآور از طریق اصلاح، ایجاد، راه‌اندازی، توسعه نظام‌های بهره‌برداری و مناسب، می‌تواند در افزایش بهره‌برداری و ارتقاء سطح عملکرد به تبع آن توسعه پایدار بخش کشاورزی و توسعه متوازن جامعه روستایی نقش داشته باشد که دستیابی به این مهم از طریق توسعه کشت و صنعت‌ها قابل پیش‌بینی است.

هر نظام بهره‌برداری از نیروی کار، منابع تولید، ابزار، تکنیک و روابط اجتماعی متأثر از یکدیگر تشکیل می‌شود و دارای مشخصات و ترکیب خاصی از عوامل تولید است که وجه تمایز آن با سایر بهره‌برداری‌هاست و امکان طبقه‌بندی و شناسایی هر یک را ممکن می‌سازد (حسینی، ۱۳۸۸). پایداری مطلوب در تولید و توسعه کشاورزی در گرو برنامه‌ریزی برای توسعه، بهبود و بهره‌برداری متوازن عوامل تولید است و تمرکز صرف روی خرد شدن زمین‌ها به‌عنوان مشکل اصلی نظام بهره‌برداری چاره‌ساز نبوده و باید به افزایش بهره‌وری آب، با توجه به چالش‌های مدیریتی و محدودیت‌های منابع آب، تربیت نیروی انسانی و سایر ملزومات توجه کافی معطوف داشت که این همان مدیریت در منابع تولید است. پژوهشگران، کارشناسان و سیاست‌گذاران کشاورزی با توجه به تحولات به وجود آمده، در نظام بهره‌برداری به این نتیجه رسیده‌اند که پدیده پراکندگی و خردی زمین‌های زیر کشت یکی از مسائل و معضلات اساسی کشاورزی ایران است (اشرفی و همکاران، ۱۳۸۶). یکپارچه‌سازی زمین‌ها و در نتیجه امکان افزایش توان کارشناسی و فنی، سهولت در اعمال مدیریت علمی مزرعه، فراهم شدن امکان بهره‌مندی از ماشین‌آلات جدید، افزایش راندمان آبیاری، جلوگیری از انتشار بذور علف هرز، سهولت در مبارزه با آفات و بیماری‌ها، کند شدن روند خرد شدن زمین‌ها، کاهش هزینه‌های تولید و در نهایت افزایش بهره‌وری از مزایای سازماندهی و ساماندهی کشاورزان در قالب نظام بهره‌برداری کشت و صنعت مناسب با شرایط اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی، فنی، زیربنایی و ... است.

یکی از مهم‌ترین راه‌حل‌های مشکلات کشاورزی توجه به مسائل درون بخش کشاورزی و سالم‌سازی روابط درونی و برونی بخش در قالب نظام‌های بهره‌برداری و چگونگی عملکردهای درونی آن‌ها و ارتباطاتشان با مسائل پیرامونی است. مراد از نظام بهره‌برداری سازمانی اجتماعی (اقتصادی و فنی) مرکب از عناصری به هم پیوسته است که با هویت و مدیریتی واحد و در چارچوب شرایط اجتماعی، اقتصادی و طبیعی محیط خود امکان تولید محصولات کشاورزی را فراهم سازد. به عبارت دیگر، نظام بهره‌برداری یکی از موضوعات اساسی و عمده مطرح در بخش کشاورزی است. محور و اساس تولید در کشاورزی وابسته به نظام‌های بهره‌برداری از منابع است و نهادینه نمودن نظام‌های بهینه و پایدار بهره‌برداری کشاورزی تسریع‌کننده فرایند توسعه کشاورزی است. در واقع، کشاورزی پایدار، مستلزم پایدار بودن سلول‌های کشاورزی یا نظام‌های بهره‌برداری پایدار است (عبداللهی، ۱۳۷۷). از جمله عوامل مؤثر بر توسعه کشاورزی، وجود نظام‌های بهره‌برداری سازگار با توسعه است. بدین جهت شناخت و ارزیابی وضع موجود نظام‌های بهره‌برداری و همچنین شناخت چگونگی تغییر وضع موجود در راستای دستیابی به وضع مطلوب دارای اهمیت می‌باشد. تحلیل عوامل مؤثر بر وضع موجود نظام بهره‌برداری و شناخت دقیق‌تر آن‌ها حائز اهمیت است. این نظام‌ها دارای کاستی‌های جدی هستند، در صورتی که نارسایی‌های موجود این نظام‌ها اصلاح شوند و مسائل و مشکلات این نوع نظام‌ها به‌دقت بررسی شود آن‌وقت نظام‌های بهره‌برداری

نیز توسعه‌ی قابل ملاحظه‌ای پیدا خواهند نمود. اما مسأله مهم شناخت جامع، مانع و عمیق آن‌ها است و این خود مهم‌ترین مسأله و دغدغه بزرگی است که این تحقیق به دنبال آن است.

نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی به‌عنوان واحد مدیریتی نقش منحصر به فردی در توسعه کشاورزی و استفاده صحیح از منابع آبی و خاکی و بهره‌برداری بهینه از سایر عوامل و عناصر مطرح در آن‌ها دارد. نظام‌های بهره‌برداری در میزان تولید و استفاده از انواع تکنولوژی اعم از سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و تجهیز امور زیربنایی و استفاده بهینه از منابع با بازدهی مناسب نقش مؤثری دارد (Rezvani, 2004). همچنین نظام‌های بهره‌برداری نقش مهمی در توسعه کشاورزی دارند و همواره به‌عنوان یکی از مسائل بنیادی کشاورزی در جهت استفاده صحیح منابع آب و خاک به شمار می‌آیند. مهم‌تر آنکه نوع نظام بهره‌برداری و سطح پایداری آن می‌تواند در میزان تولید، تخصیص منابع، استفاده بهینه از فنون کشاورزی، تجهیز امور زیربنایی، به‌کارگیری ماشین‌آلات و استفاده بهینه از منابع با بازدهی مناسب مؤثر باشد (اشرفی، ۱۳۸۶). از جمله نظام‌های بهره‌برداری، نظام بهره‌برداری تجاری است که شرکت‌های کشت و صنعت یکی از آن‌ها است. کشت و صنعت‌ها از نظر سازمان کار، جزء نظام‌های جمعی و از نظر مدیریت، جزء نظام‌های گروهی می‌باشند. در سطح ملی، نظام بهره‌برداری کشت و صنعت بیشتر به توسعه فعالیت‌های درآمدزا کمک می‌کند و مهم‌ترین دلیل آن؛ ارزش اقتصادی بالا و تولید برای بازار، مدیریت علمی، یکپارچگی اراضی و حفظ منابع و محیط‌زیست می‌باشد (عبداللهی، ۱۳۷۷). نظام‌های بهره‌برداری تجاری، به‌ویژه از دو جنبه ظرفیت همگرایی اجتماعی و ظرفیت همسازی اکولوژیکی، از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند؛ بنابراین، آسیب‌شناسی راهبردی وضعیت این نظام‌ها ضروری است (شریف‌زاده و عبدالله زاده، ۱۳۹۶). لازم به ذکر است که واژه آسیب‌شناسی که از علوم پزشکی وارد علوم اجتماعی شده به معنای بررسی علل بیماری و عوارض و علائم غیرعادی هر پدیده است. منظور از آسیب‌شناسی یک سازمان، بررسی موانع داخلی و خارجی آن در ابعاد مختلف می‌باشد (بذرافشان و شاهین، ۱۳۸۹). در آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری، عوامل مختلفی که مانع توسعه آن می‌شود، تحلیل و بررسی می‌شوند.

مطالعات زیادی در زمینه دلایل عدم توسعه و موفقیت کشت و صنعت‌ها صورت نگرفته است. این در حالی است که در زمینه دلایل عدم توسعه و موفقیت تعاونی‌ها مطالعات زیادی صورت گرفته است. به‌عنوان مثال بنتوراک (Benturaki, 2000) اصول اساسی تعاون، قوانین غیر پیشرفته‌ی تعاونی، عدم استقلال و خودمختاری، عدم وجود دموکراسی، عدم توانمندسازی اعضا و عدم وجود ساختار سازمانی کارآمد را از علل عدم موفقیت تعاونی‌های روستایی تانزانیا برشمرده است. بر اساس نتایج این تحقیق، موفقیت تعاونی‌های روستایی تانزانیا منوط به ایجاد تحول در وضعیت رهبری و اصلاح نقش دولت در تعاونی‌ها است و با اصلاح در رهبری تعاونی‌ها و اتحادیه‌های آن‌ها، کارایی افزایش می‌یابد. مطابق یافته‌های این پژوهش، عوامل نقش دولت، وضع قوانین پیشرفته‌ی مربوط به تعاونی‌ها، آموزش در میان اعضا و رهبران تعاونی، ترویج تعاونی و برنامه‌های مشارکت مردمی در تعاونی‌ها از عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها است. همچنین به اعتقاد گارنسکا و همکاران (Gamevska et al., 2011)، محیط قانونی پایدار، رهبری، پشتیبانی مالی و فنی دولت، درک کشاورزان و مشارکت کشاورزان در فعالیت‌های تعاونی و پشتیبانی مناسب خارجی از سازمان‌های غیر دولتی حرفه‌ای، عوامل کلیدی برای توسعه موفق تعاونی‌های کشاورزی در شمال غربی چین می‌باشند. نگویان هنگ (Nguyen Hong, 2017) در مطالعه‌ای به بررسی عوامل مؤثر در توسعه پایدار تعاونی‌های کشاورزی در ویتنام پرداخت. نتایج این تحقیق نشان داد که نیروی کار، سرمایه کسب و کار، وابستگی به شرکت‌های ورودی و مصرف محصولات بر کارایی فعالیت‌های تجاری تعاونی‌های کشاورزی تأثیر می‌گذارد. نتایج تحقیق حسینی و همکاران (۱۳۹۳) در خصوص شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی ایران در قالب تحلیل (SWOT) نشان داد که از مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به ترتیب افزایش سطح آگاهی فنی و تخصصی اعضا، ضعف رهبری و مدیریت، حمایت دولت از بخش تعاونی و نامشخص بودن جایگاه تعاونی در امور حقوقی تعاونی می‌باشند. اوحدی و کورکی‌نژاد (۱۳۹۴) در پژوهشی با به‌کارگیری روش SWOT، به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان سیرجان در سال ۱۳۹۱ پرداختند. مطابق نتایج این تحقیق، ۹ قوت در برابر ۱۵ ضعف داخلی و ۱۷ فرصت خارجی در برابر ۷ تهدید خارجی شناسایی شدند. در مجموع، تعاونی‌های تولید کشاورزی ۲۶ قوت و فرصت به‌عنوان مزیت و ۲۲ ضعف و تهدید به‌عنوان محدودیت و تنگنا دارند؛ بنابر این پژوهش، آستانه‌ی موفقیت تعاونی‌ها بالاست و با ارائه‌ی راهبردهای مناسب و با استفاده از قوت‌ها و فرصت‌ها برای رفع ضعف‌ها و تهدیدها، می‌توان میزان موفقیت آن‌ها را افزایش داد. بررسی مطالعات نشان می‌دهد که متغیرهایی شامل سرمایه اجتماعی (انسجام، مشارکت و اعتماد اجتماعی)، رضایت از

هیأت مدیره، آموزش اعضا، رضایت از عضویت در تعاونی، آگاهی از اصول تعاونی، مسئولیت‌پذیری اعضا و هیأت مدیره، عملکرد اداره تعاون، خشکسالی و سطح تحصیلات بر زبان‌دهی و عدم توسعه تعاونی‌های روستایی تأثیر دارند (عطائی و ایزدی، ۱۳۹۴)؛ بنابراین در تحقیق حاضر بر نظام بهره‌برداری کشت و صنعت تمرکز شده است. با توجه به تأثیرپذیری مقوله نظام بهره‌برداری از دامنه وسیعی از متغیرهای مدیریتی، انسانی، اقلیمی و ... بررسی عواملی که مانع توسعه آن می‌شود، دارای اهمیت خاصی است؛ چراکه بدون شناسایی متغیرهای تأثیرگذار، توسعه نظام‌های بهره‌برداری با مشکلات جدی همراه خواهد بود؛ بنابراین، نظام بهره‌برداری کشت و صنعت دارای چه نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهایی است و با چه چالش‌هایی مواجه هستند و چگونه می‌توان نقش این نوع نظام را در دستیابی به توسعه بهبود بخشید، از جمله مهم‌ترین سؤال‌های این تحقیق است. از این رو هدف این تحقیق، آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت‌ها و ارائه راهکارهای توسعه آن است.

روش پژوهش

رویکرد پژوهش حاضر ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی است که به‌طور دقیق‌تر می‌توان آن را کمی غالب دانست. ابزار اصلی این تحقیق در بعد کمی، پرسشنامه محقق ساخته می‌باشد. در بعد کیفی از تکنیک‌های تسهیلگری و گروه‌های متمرکز با برگزاری جلسات مصاحبه گروهی نیمه‌ساختاری برای دستیابی به اهداف تحقیق استفاده گردید. روش مذکور این امکان را فراهم می‌آورد که از نزدیک با مسائل تحقیق آشنا و آن‌ها را مورد مطالعه قرار داد و مسائل گمشده را راحت‌تر جستجو و آشکار کرد.

جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کارشناسان، کشاورزان پیشرو و خبره، مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره شش شرکت کشت و صنعت استان‌های خوزستان و آذربایجان غربی بودند. اطلاعات مورد نیاز به‌صورت تمام شماری و از بین تمام جامعه آماری (۹۵ نفر) جمع‌آوری گردید. بنابراین در مجموع اطلاعات مورد نیاز به‌صورت تمام شماری و از طریق تکمیل ۹۵ پرسشنامه به دست آمد. نظر به ماهیت موضوع مورد بررسی و ابعاد اجتماعی، اقتصادی و فنی موضوع تحقیق، از گروه تسهیلگر چند تخصصی استفاده شد که تسهیلگران با جلب مشارکت فعال اعضای جامعه و افزایش اعتماد میان گروه به دنبال جمع‌بندی و کانالیزه کردن مباحث در جهت تحقق اهداف برآمدند. روش مشارکتی مورد نظر در این تحقیق بر کار گروهی و استفاده از شیوه‌های تصویری مانند نقشه، منحنی و نمودار متمرکز شد. هدف اصلی گروه متمرکز بر به دست آوردن گرایش‌ها، احساسات، عقاید، تجارب و روابط کشت و صنعت‌ها است. مراحل انجام کار شامل؛ طرح مسئله یا شناسایی مسائل و مشکلات، دسته‌بندی مسائل یا طبقه‌بندی شناخت‌های بدست آمده، رتبه‌بندی یا تعیین گروه مسائل مطرح شده و طرح‌ریزی یا تهیه برنامه بر اساس رتبه‌های بدست آمده می‌باشد. این مراحل، به‌طور کامل با مشارکت مدیران و کارشناسان در تمامی مراحل انجام گرفت. به‌منظور بررسی پایایی و روایی پرسشنامه تحقیق و دستیابی به اطلاعات صحیح و واقعی در تحقیق حاضر از روش سه بعدی‌نگری شامل استفاده از یک گروه تحقیقاتی چند تخصصی، استفاده از روش‌های مختلف برای بررسی یک موضوع خاص و یکسان و استفاده از روش‌های یکسان با گروه‌های مختلف از افراد نظام‌های بهره‌برداری استفاده شد.

همان‌طور که گفته شد، ابزار گردآوری اطلاعات کمی تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته است که روایی آن توسط صاحب نظران و پایایی آن به‌وسیله ضریب آلفای کرونباخ سنجیده شد. پایایی پرسشنامه پس از طراحی اولیه در قالب آزمون اولیه (Pretest) بررسی شد. علاوه بر پرسشنامه، مصاحبه‌های عمیق و اکتشافی با صاحب نظران و متخصصان حوزه نظام بهره‌برداری و همچنین کشاورزی به عمل آمد. برای روایی یا اعتبار، پرسشنامه و سؤالات مصاحبه در اختیار تعدادی از استادان دانشگاه و کارشناسان متخصص نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی قرار داده و نقطه نظرات آن‌ها دریافت و اعمال گردید. پس از اصلاحات لازم، اطمینان حاصل شد که سؤالات مطرح شده توانایی و قابلیت اندازه‌گیری محتوی و خصوصیات مورد نظر در تحقیق را دارا می‌باشند. مراجعه به مراکز اسناد و کتابخانه‌های مربوط به موضوع تحقیق و همچنین جستجوی کامپیوتری از سایت‌های داخلی و خارجی از دیگر روش‌های مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز این تحقیق بود.

برای انجام آزمون پایایی، تعداد ۳۰ پرسشنامه در قالب آزمون مقدماتی از نمونه آماری منتخب از کل جامعه آماری تحقیق تکمیل و از طریق آزمون ضریب آلفای کرونباخ و با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS مورد ارزیابی قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده در دامنه ۰/۶۸ تا ۰/۷۶ به دست آمد که مؤید پایایی پرسشنامه است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات این تحقیق از دو روش توصیفی و استنباطی استفاده می‌گردید. در قسمت آمار توصیفی از شاخص‌های آماری گرایش به مرکز نظیر حداقل، حداکثر، درصد، میانگین، میانه، مد و شاخص‌های پراکندگی از مرکز نظیر انحراف معیار و واریانس استفاده شد. همچنین برای رتبه‌بندی متغیرهای مورد مطالعه از شاخص ضریب تغییرات استفاده گردید. به‌منظور آسیب-شناسی و تحلیل چالش‌های نظام بهره‌برداری کشت و صنعت از تحلیل سوات (SWOT) استفاده گردید.

برای ساختن ماتریس SWOT، باید این مراحل طی شود: ۱- تهیه فهرستی از فرصت‌های عمده موجود در محیط خارجی؛ ۲- شناسایی تهدیدهای عمده موجود در محیط خارج؛ ۳- تعیین نقاط قوت عمده داخلی؛ ۴- شناخت نقاط ضعف عمده داخلی؛ ۵- مقایسه نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی با هم و قرار دادن نتیجه آن در خانه مربوط به گروه راهبردهای تهاجمی (SO)؛ ۶- مقایسه نقاط ضعف داخلی با فرصت‌های موجود در خارج و قرار دادن نتیجه آن در گروه راهبردهای بازنگری (WO)؛ ۷- مقایسه نقاط قوت داخلی با تهدیدهای خارجی و قرار دادن نتیجه آن در گروه راهبردهای تنوع (ST)؛ و ۸- مقایسه نقاط ضعف داخلی با تهدیدهای خارجی و قرار دادن نتیجه آن در گروه راهبردهای دفاعی (WT) (Hunger, 2001) و دانش‌مهر و همکاران، (۱۳۹۱). راهبردهای مذکور در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱- راهبردهای چهارگانه بر اساس تحلیل SWOT

محیط داخلی			
نقاط ضعف (W)		نقاط قوت (S)	
محیط خارجی	فرصت‌ها (O)	راهبرد تهاجمی (حداکثر - حداکثر)	راهبرد انطباقی یا بازنگری (حداقل - حداکثر)
تهدیدها (T)	راهبرد اقتضایی یا تنوع (حداکثر - حداقل)	راهبرد دفاعی (حداقل - حداقل)	

منبع: پیرس و ریچاردکنت، ۱۳۹۳

یافته‌ها و بحث

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته، کشت و صنعت‌ها با موانع زیادی روبرو هستند که رتبه‌بندی این موانع بر اساس میانگین طیف لیکرت در جدول ۲ ارائه شده است. بر اساس نتایج تحقیق، کمبود نیروی انسانی کارآمد در کشت و صنعت‌ها با میانگین ۴/۴۳ و ضریب تغییرات ۰/۱۱۵ مهم‌ترین مانعی است که کشت و صنعت‌ها با آن مواجه هستند. عدم وجود برنامه نظام‌مند برای بازپرداخت سود و اصل سهام اعضا، کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش، بالا بودن سود تسهیلات بانکی برای تشکیل کشت و صنعت‌ها، قیمت بالای حامل‌های انرژی و کم توجهی به سرمایه‌ی اجتماعی کشت و صنعت از دیگر موانع پیش‌روی آن‌ها است که به ترتیب در رتبه-های دوم تا ششم جای دارند.

مواردی مانند حضور دولت به‌عنوان سهام‌دار عمده در بعضی از کشت و صنعت‌ها، کم توجهی به کشت و صنعت در طرح هدفمندی یارانه‌ها، سهام نابرابر سهامداران کشت و صنعت‌ها و عدم ارائه آمار و اطلاعات دقیق از فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها به اعضای آن از جمله موانعی هستند که در رتبه‌های پایانی قرار گرفته‌اند.

ارزیابی عملکرد و رتبه‌بندی عملکرد کشت و صنعت‌ها در مقوله‌های مختلف (جدول ۳) بیانگر آن است که کشت و صنعت‌ها در مقوله رعایت تناوب زراعی بهترین عملکرد را دارند. پس از این مورد؛ کشت و صنعت‌ها در زمینه‌های ساخت ساختمان و دفتر اداری، استفاده صحیح از ماشین‌آلات، مبارزه با آفات و بیماری‌ها و مبارزه با علف‌های هرز عملکرد مطلوبی داشته‌اند و موارد مذکور به ترتیب رتبه دوم تا پنجم را کسب کرده‌اند.

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

جدول ۲ - رتبه‌بندی موانع کشت و صنعت‌ها با استفاده از میانگین

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۰/۱۱۵	۰/۵۱	۴/۴۳	کمبود نیروی انسانی کارآمد در کشت و صنعت‌ها
۲	۰/۱۵۵	۰/۶۷	۴/۳۲	عدم وجود برنامه نظام‌مند برای بازپرداخت سود و اصل سهام اعضا
۳	۰/۱۶۵	۰/۷	۴/۲۴	کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش
۴	۰/۲۲۳	۰/۹۴	۴/۲۲	بالا بودن سود تسهیلات بانکی برای تشکیل کشت و صنعت‌ها
۵	۰/۲۱۸	۰/۹۲	۴/۲۱	قیمت بالای حامل‌های انرژی
۶	۰/۲۴۵	۱/۰۱	۴/۱۴	کم توجهی به سرمایه اجتماعی کشت و صنعت‌ها
۷	۰/۲۴۱	۰/۹۷	۴/۰۵	نامشخص بودن جایگاه کشت و صنعت‌ها در برنامه‌های توسعه ملی
۸	۰/۲۷۲	۱/۰۳	۳/۷۹	عدم همکاری بانک‌ها در خصوص تسهیلات تکلیفی
۹	۰/۳۸	۱/۳۹	۳/۶۵	فقدان نظارت کافی بر کار کشت و صنعت‌ها
۱۰	۰/۳۰۱	۱/۰۸	۳/۵۷	کم توجهی به مسائل زیست‌محیطی از سوی کشت و صنعت‌ها
۱۱	۰/۴۰۲	۱/۳۶	۳/۳۸	ضعف قوانین موجود در حوزه کشت و صنعت‌ها
۱۱	۰/۴۲۳	۱/۴۳	۳/۳۸	حضور دولت به‌عنوان سهام‌دار عمده در بعضی از کشت و صنعت‌ها
۱۲	۰/۳۰۵	۱/۰۲	۳/۳۳	کم توجهی به کشت و صنعت‌ها در طرح هدفمندی یارانه‌ها
۱۳	۰/۴۲۵	۱/۳۷	۳/۲۴	سهام نابرابر سهامداران کشت و صنعت‌ها
۱۴	۰/۵۳	۱/۲۹	۲/۴۳	عدم ارائه آمار و اطلاعات دقیق از فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها به اعضای آن

جدول ۳ - رتبه‌بندی گویه‌های عملکرد کشت و صنعت‌ها بر اساس میانگین

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۱	۰/۲۲۸	۰/۹۴	۴/۱۱	رعایت تناوب زراعی
۲	۰/۱۳۷	۰/۵۵	۴	ساخت ساختمان و دفتر اداری
۳	۰/۱۱۷	۰/۶۵	۳/۸۶	استفاده صحیح از ماشین‌آلات
۴	۰/۲۹۹	۱/۱۳	۳/۷۹	مبارزه با آفات و بیماری‌ها
۵	۰/۲۹۵	۱/۱۱	۳/۷۸	مبارزه با علف‌های هرز
۶	۰/۲۸۵	۱/۰۷	۳/۷۵	انسجام درونی کشت و صنعت‌ها
۷	۰/۳۴۸	۱/۲۱	۳/۴۸	اعتماد و اطمینان بیشتر اعضاء به مدیر و اعضاء هیأت مدیره
۸	۰/۳۶۴	۱/۲۶	۳/۴۷	نگهداری و انبار محصولات
۹	۰/۲۶۲	۰/۸۶	۳/۳	خدمات آموزشی و مشاوره‌ای
۱۰	۰/۴۰۷	۱/۲۷	۳/۱۲	توجه به سرمایه اجتماعی در کشت و صنعت‌ها
۱۱	۰/۲۶۸	۰/۸۳	۳/۱	استفاده از ماشین‌های کشاورزی
۱۲	۰/۳۷	۱/۱۳	۳/۰۵	بازار رسانی محصولات
۱۳	۰/۳۷۸	۱/۱۲	۲/۹۵	بیمه محصولات و فعالیت‌های شرکت
۱۴	۰/۳۲۵	۰/۹۴	۲/۹	ایجاد تعمیرگاه ثابت و سیار
۱۵	۰/۴۸۴	۱/۳۴	۲/۷۶	ایجاد و نگهداری کانال‌های آبرسانی
۱۶	۰/۳۷۱	۱/۰۲	۲/۷۵	انجام کشت‌های کنترل شده
۱۷	۰/۴۱۸	۱/۰۸	۲/۵۷	تأمین سرمایه کشت و صنعت
۱۸	۰/۳۸۷	۰/۹۲	۲/۳۸	کاهش هزینه‌های تولید
۱۹	۰/۴۳۶	۱/۰۲	۲/۳۳	تبلیغات و تأسیس نمایشگاه‌ها
۲۰	۰/۳۹۵	۰/۹	۲/۲۹	افزایش سطح مکانیزاسیون
۲۱	۰/۴۹۵	۱/۱۳	۲/۲۸	ارتباط شبکه‌ای با سایر کشت و صنعت‌ها و تعاونی‌ها

ادامه جدول ۳

رتبه	ضریب تغییرات (c.v)	انحراف معیار	میانگین	گویه
۲۲	۰/۳۵۲	۰/۸	۲/۲۷	تهیه خوراک دام‌ها و طیور
۲۳	۰/۴۱۵	۰/۹۲	۲/۲۱	گسترش شبکه‌های نوین آبیاری
۲۴	۰/۴۹۲	۱/۰۸	۲/۱۹	گسترش خلاقیت و کارآفرینی در کشت و صنعت‌ها
۲۵	۰/۴۳۸	۰/۹۳	۲/۱۲	تولید محصولات ارگانیک
۲۶	۰/۴۷۵	۰/۹۷	۲/۰۵	اصلاح الگوی کشت
۲۷	۰/۶۲۸	۱/۰۶	۱/۶۸	ایجاد کارخانه‌ها و کارگاه‌های صنایع روستایی
۲۷	۰/۶۲۸	۱/۰۶	۱/۶۸	صادرات محصولات تولیدی به خارج از کشور
۲۸	۰/۵۸۲	۰/۹۷	۱/۶۷	مشارکت در سرمایه‌گذاری مالی
۲۹	۰/۵۴۴	۰/۸	۱/۴۷	حضور در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی
۳۰	۰/۴۵۴	۰/۵۹	۱/۲۹	ایجاد واحد بازرگانی
۳۱	۰/۳۳۴	۰/۳۹	۱/۱۸	حضور در بازار بورس محصولات کشاورزی

بر اساس نتایج، ضعیف‌ترین عملکرد کشت و صنعت‌ها در زمینه‌های صادرات محصولات تولیدی به خارج از کشور، مشارکت در سرمایه‌گذاری مالی، حضور در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی، ایجاد واحد بازرگانی و حضور در بازار بورس محصولات کشاورزی بوده که پنج جایگاه آخر رتبه‌بندی را به خود اختصاص داده‌اند.

شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای کشت و صنعت‌ها

جدول ۴ نشان دهنده نقاط قوت شرکت‌های کشت و صنعت با استفاده از تحلیل SWOT می‌باشد.

جدول ۴- نقاط قوت شرکت‌های کشت و صنعت

نقاط قوت	ضریب اهمیت	امتیاز موجود	امتیاز موزون
S1 یکجا کشتی (کشت وسیع) در اراضی شرکت‌های کشت و صنعت	۰/۱۵	۲	۰/۳۰
S2 ترکیب کشاورزی و صنعت و داشتن ارزش‌افزوده مناسب	۰/۱۰	۳	۰/۳۰
S3 انجام عملیات زیربنایی از قبیل کانال، زهکشی و تسطیح اراضی و امور مشابه	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
S4 راندمان آب مناسب	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
S5 راندمان بالا در بکارگیری ماشین‌آلات کشاورزی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
S6 راندمان بالا در بکارگیری نیروی انسانی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
S7 کاربرد روش‌های نوین در جهت تولید	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
S8 اجرایی نمودن سیاست‌های بخش کشاورزی کشور	۰/۰۸	۲	۰/۲۴
S9 برنامه‌ریزی کشت به‌صورت تناوبی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
S10 بازار رسانی محصول شرکت	۰/۱۲	۴	۰/۲۴
S11 داشتن نظام تصمیم‌گیری کارآمد	۰/۱۲	۳	۰/۳۶

همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، یکجا کشتی (کشت وسیع) در اراضی شرکت‌های کشت و صنعت، ترکیب کشاورزی و صنعت و داشتن ارزش‌افزوده مناسب، انجام عملیات زیربنایی از قبیل کانال، زهکشی و تسطیح اراضی و امور مشابه، راندمان آب مناسب، راندمان بالا در بکارگیری ماشین‌آلات کشاورزی، راندمان بالا در بکارگیری نیروی انسانی، کاربرد روش‌های نوین در جهت تولید، اجرایی نمودن سیاست‌های بخش کشاورزی کشور، برنامه‌ریزی کشت به‌صورت تناوبی، بازار رسانی محصول شرکت و داشتن نظام تصمیم‌گیری کارآمد از جمله نقاط قوت شرکت‌های کشت و صنعت است. در بین موارد مذکور، داشتن نظام

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

تصمیم‌گیری کارآمد با امتیاز موزون ۰/۳۶ مهم‌ترین نقطه قوت بوده و پس از آن یکجا کشتی (کشت وسیع) در اراضی شرکت‌های کشت و صنعت با امتیاز موزون ۰/۳ و همچنین ترکیب کشاورزی و صنعت و داشتن ارزش‌افزوده مناسب با امتیاز موزون ۰/۳ از دیگر نقاط قوت مهم و برجسته کشت و صنعت‌ها می‌باشند.

نقاط ضعف شرکت‌های کشت و صنعت با استفاده از تحلیل SWOT در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵- نقاط ضعف شرکت‌های کشت و صنعت

امتیاز موزون	امتیاز موجود	ضریب اهمیت	نقاط ضعف	W1
۰/۰۸	۱	۰/۰۸	عدم تناسب نیروی انسانی با حجم کار	W1
۰/۲۰	۲	۰/۱۰	نظام پرداخت حقوق و دستمزد نسبتاً یکسان برای نیروهای تخصصی ناهمگن	W2
۰/۲۰	۲	۰/۱۰	ضعف در نظام ارتقاء نیروی انسانی و پشتوانه سازی تخصصی	W3
۰/۲۴	۲	۰/۱۴	خروج مستمر نیروهای انسانی کارآمد	W4
۰/۱۲	۱	۰/۱۲	مشکل بودن اداره کشت و صنعت‌ها با توجه به تنوع تخصصی کار و عدم برنامه‌ریزی صحیح برای تربیت افراد مورد نیاز در این زمینه	W5
۰/۱۰	۱	۰/۱۰	تک‌محصولی بودن در کشت و صنعت‌ها (نیشکر)	W6
۰/۲۴	۲	۰/۱۲	بالا بودن میزان فرسودگی ماشین‌آلات	W7
۰/۲۰	۲	۰/۱۰	کمبود نیروهای متخصص برای نگهداری و تعمیر ماشین‌آلات با توان بالا و تکنولوژی‌های پیشرفته	W8
۰/۰۸	۱	۰/۰۶	کاهش توان زمین‌های زراعی در میان مدت به لحاظ تک کشتی بودن و اجباری بودن برای تأمین خوراک طراحی شده برای کارخانه‌ها	W9
۰/۰۸	۱	۰/۰۸	نداشتن اساسنامه تیب	W10

همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد، نقاط ضعف شرکت‌های کشت و صنعت شامل عدم تناسب نیروی انسانی با حجم کار، نظام پرداخت حقوق و دستمزد نسبتاً یکسان برای نیروهای تخصصی ناهمگن، ضعف در نظام ارتقاء نیروی انسانی و پشتوانه سازی تخصصی، خروج مستمر نیروهای انسانی کارآمد، مشکل بودن اداره کشت و صنعت‌ها با توجه به تنوع تخصصی کار و عدم برنامه‌ریزی صحیح برای تربیت افراد مورد نیاز در این زمینه، تک‌محصولی بودن در کشت و صنعت‌ها (نیشکر)، بالا بودن میزان فرسودگی ماشین‌آلات، کمبود نیروهای متخصص برای نگهداری و تعمیر ماشین‌آلات با توان بالا و تکنولوژی‌های پیشرفته، کاهش توان زمین‌های زراعی در میان مدت به لحاظ تک کشتی بودن و اجباری بودن برای تأمین خوراک طراحی شده برای کارخانه‌ها و نداشتن اساسنامه تیب می‌باشد. بر اساس نتایج، مهم‌ترین نقاط ضعف کشت و صنعت‌ها با امتیاز موزون ۰/۲۴، خروج مستمر نیروهای انسانی کارآمد و بالا بودن میزان فرسودگی ماشین‌آلات می‌باشد. همچنین نظام پرداخت حقوق و دستمزد نسبتاً یکسان برای نیروهای تخصصی ناهمگن (با امتیاز موزون ۰/۲)، ضعف در نظام ارتقاء نیروی انسانی و پشتوانه سازی تخصصی (با امتیاز موزون ۰/۲) و کمبود نیروهای متخصص برای نگهداری و تعمیرات ماشین‌آلات با توان بالا و تکنولوژی‌های پیشرفته (با امتیاز موزون ۰/۲) از دیگر نقاط ضعف مهم کشت و صنعت‌ها ذکر شده است.

جدول ۶ نشان دهنده فرصت‌های فراروی شرکت‌های کشت و صنعت است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود؛ احیاء اراضی قابل کشت توسط منابع مالی دولت، امکان احداث صنایع تبدیلی توسط کشت و صنعت، وجود اراضی ملکی تضمینی جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در جوار کشت و صنعت‌ها، عدم کفایت محصولات تولیدی (وجود تقاضا در بازار برای محصولات تولیدی)، وجود بازارهای صادراتی منطقه‌ای، وجود دانشکده‌های کشاورزی و مراکز علمی در منطقه از جمله مراکز تحقیقاتی، امکان سرمایه‌گذاری مناسب برای کشت و صنعت‌ها و استفاده از امکانات مراکز آموزشی و دانشگاهی منطقه جهت افزایش آگاهی کارکنان از جمله فرصت‌های شرکت‌های کشت و صنعت توسط پاسخ‌گویان ذکر شده است.

جدول ۶- فرصت‌های فراروی شرکت‌های کشت و صنعت

فرصت‌ها	ضریب اهمیت	امتیاز موجود	امتیاز موزون
O1 احیاء اراضی قابل کشت توسط منابع مالی دولت	۰/۰۸	۳	۰/۲۴
O2 امکان احداث صنایع تبدیلی توسط کشت و صنعت‌ها	۰/۱۵	۲	۰/۳۰
O3 وجود اراضی ملکی تضمینی جهت سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در جوار کشت و صنعت‌ها	۰/۱۸	۱	۰/۱۸
O4 عدم کفایت محصولات تولیدی (وجود تقاضا در بازار برای محصولات تولیدی)	۰/۱۱	۳	۰/۳۳
O5 وجود بازارهای صادراتی منطقه‌ای	۰/۱۰	۲	۰/۲۰
O6 وجود دانشکده‌های کشاورزی و مراکز علمی در منطقه از جمله مراکز تحقیقاتی	۰/۱۲	۲	۰/۲۴
O7 امکان سرمایه‌گذاری مناسب برای کشت و صنعت‌ها	۰/۱۴	۲	۰/۲۸
O8 استفاده از امکانات مراکز آموزشی و دانشگاهی منطقه جهت افزایش آگاهی کارکنان	۰/۱۲	۱	۰/۱۲

همان‌طور که نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد، عدم کفایت محصولات تولیدی (وجود تقاضا در بازار برای محصولات تولیدی) با امتیاز موزون ۰/۳۳ مهم‌ترین فرصتی است که فراروی کشت و صنعت‌ها قرار دارد. با توجه با امتیاز موزون فرصت‌ها، به ترتیب امکان احداث صنایع تبدیلی توسط کشت و صنعت‌ها با امتیاز موزون ۰/۳ و امکان سرمایه‌گذاری مناسب برای کشت و صنعت‌ها با امتیاز موزون ۰/۲۸ از دیگر فرصت‌های مهم این شرکت‌ها می‌باشد.

شرکت‌های کشت و صنعت با تهدیدهایی نیز مواجه هستند که مهم‌ترین این تهدیدها از دیدگاه پاسخ‌گویان در جدول ۷ ارائه شده است. با توجه به این جدول، دولتی بودن و یا سهیم بودن بعضی از کشت و صنعت‌ها، عدم دقت در خصوصی‌سازی برخی کشت و صنعت‌ها، عدم وجود تحقیقات گسترده در معرفی ارقام جدید، مشخص نبودن جایگاه کشت و صنعت‌ها در توسعه کشاورزی، عدم ثبات نرخ ارز، دخالت غیرمسئولانه در قیمت‌گذاری محصولات، عدم وجود اطلاعات و آمار دقیق کشاورزی (قیمت، مقدار محصول)، واردات بی‌رویه (میزان)، واردات محصولات کشاورزی در زمان نامناسب، اختلاف زیاد قیمت تولیدکننده و مصرف‌کننده (واسطه‌ها)، تصمیمات عجولانه مسئولان دولتی (اعمال تعرفه نامناسب و ...)، موانع خرید تجهیزات کارخانه‌ای مورد نیاز از خارج (تحریم‌ها و ...)، پایین بودن نرخ بازگشت سرمایه در بخش کشاورزی، دخالت مسئولان سیاسی محلی و منطقه‌ای در حوزه اشتغال و غیره، عدم تأمین نهاده‌های مورد نیاز کشاورزی، عدم وجود یک سیاست دراز مدت در حوزه کشاورزی و کشت و صنعت‌ها و وجود نرخ تضمینی (تهدیدی برای رقابت در تولید محصول) از جمله تهدیدهای فراروی شرکت‌های کشت و صنعت است.

نتایج نشان داد که مهم‌ترین تهدیدهای فراروی کشت و صنعت‌ها، عدم دقت در خصوصی‌سازی برخی کشت و صنعت‌ها، مشخص نبودن جایگاه کشت و صنعت‌ها در توسعه کشاورزی، موانع خرید تجهیزات کارخانه‌ای مورد نیاز از خارج (تحریم‌ها و ...) و عدم ثبات نرخ ارز به ترتیب با امتیاز موزون ۰/۱۶، ۰/۱۶، ۰/۱۲ و ۰/۱ می‌باشند.

به‌طور کلی، بر اساس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی کشت و صنعت‌ها، راهکارهای زیر برای رشد و توسعه کشت و صنعت‌ها قابل ارائه است (جدول ۸).

در راستای توسعه کشت و صنعت‌ها و بر اساس راهکارهای ارائه شده در جدول ۸، اقدامات عملیاتی مناسب در جدول ۹ ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که از بین اقدامات مورد بررسی، "انجام مطالعات و تدوین الگوی کشت و مشخص نمودن اولویت‌ها برای اجرای برنامه‌های زراعی، باغی و دامی با میانگین ۴/۸۱"، "توانمندسازی منابع انسانی از بعد مشارکتی و انگیزشی با میانگین ۴/۷۶"، "انجام برنامه‌ریزی راهبردی با میانگین ۴/۶۷" و "ارائه تسهیلات بانکی کم‌بهره به‌منظور کمک به فعالیت‌های زیربنایی شرکت‌ها ۴/۵۶" به ترتیب در اولویت اول تا چهارم قرار دارند. همچنین نتایج بیانگر آن است که در رتبه‌های آخر اقدامات، "ارزیابی محصولات و اقدام به خرید محصولات تضمینی با میانگین ۴/۱"، "توجه به کشت و صنعت‌ها

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

در طرح هدفمندی یارانه‌ها با میانگین ۴ و "استقرار نظام پایش و ارزشیابی در کشت و صنعت‌ها با میانگین ۳/۷۱" جای گرفته‌اند. سایر اقدامات به همراه رتبه مربوط، در جدول ۹ قابل مشاهده است.

جدول ۷- تهدیدهای فراروی شرکت‌های کشت و صنعت

تهدیدها	ضریب اهمیت	امتیاز موجود	امتیاز موزون
T1 دولتی بودن و یا سهمیم بودن بعضی از کشت و صنعت‌ها	۰/۰۶	۱	۰/۰۶
T2 عدم دقت در خصوصی‌سازی برخی کشت و صنعت‌ها	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
T3 عدم وجود تحقیقات گسترده در معرفی ارقام جدید	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
T4 مشخص نبودن جایگاه کشت و صنعت‌ها در توسعه کشاورزی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
T5 عدم ثبات نرخ ارز	۰/۱۰	۱	۰/۱۰
T6 دخالت غیرمسئولانه در قیمت‌گذاری محصولات	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
T7 عدم وجود اطلاعات و آمار دقیق کشاورزی (قیمت، مقدار محصول)	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
T8 واردات بی‌رویه (میزان)	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
T9 واردات محصولات کشاورزی در زمان نامناسب	۰/۰۸	۱	۰/۰۸
T10 اختلاف زیاد قیمت تولید کننده و مصرف کننده (واسطه‌ها)	۰/۰۸	۱	۰/۰۸
T11 تصمیمات عجولانه مسئولان دولتی (اعمال تعرفه نامناسب و ...)	۰/۰۸	۱	۰/۰۸
T12 موانع خرید تجهیزات کارخانه‌ای مورد نیاز از خارج (تحریم‌ها و ...)	۰/۰۶	۲	۰/۱۲
T13 پایین بودن نرخ بازگشت سرمایه در بخش کشاورزی	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
T14 دخالت مسئولان سیاسی محلی و منطقه‌ای در حوزه اشتغال و ...	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
T15 عدم تأمین نهاده‌های مورد نیاز کشاورزی	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
T16 عدم وجود یک سیاست دراز مدت در حوزه کشاورزی (کشت و صنعت‌ها و غیره)	۰/۰۶	۱	۰/۰۶
T17 وجود نرخ تضمینی، تهدیدی برای رقابت در تولید محصول	۰/۰۴	۲	۰/۰۸

جدول ۸- راهکارهای پیشنهادی در چارچوب ماتریس SWOT

رتبه	امتیاز	راهکار
۱	۱۶	ارائه تسهیلات بانکی جهت بازسازی ماشین‌آلات و تجهیزات
۲	۱۴	تشکیل تشکل صنفی ویژه کشت و صنعت‌ها
۳	۱۴	تدوین اساسنامه ویژه شرکت‌های کشت و صنعت
۵	۱۲	بازنگری در قوانین تجاری و بازرگانی جهت توسعه فعالیت‌های بازار رسانی و بازاریابی خارجی کشت و صنعت‌ها
۵	۱۲	گسترش ارتباط سازمان‌های متولی با کشت و صنعت‌ها
۴	۱۰	تقویت جایگاه سازمانی کشت و صنعت‌ها در دستگاه‌های دولتی
۴	۱۰	کاهش سهم دولت در کشت و صنعت‌های دولتی
۴	۱۰	بازنگری در معیارهای تأسیس کشت و صنعت‌های جدید
۵	۸	نظارت بیشتر بر کشت و صنعت‌ها از دیدگاه مسائل زیست‌محیطی
۵	۸	مطالعه و تکمیل فرایند تشکیل خوسه شرکت‌های کشت و صنعت در کشور با بهره‌گیری از نتایج تحقیقات
۵	۸	کمک به جایگاه کشت و صنعت‌ها در طرح هدفمندی یارانه‌ها
۵	۶	فراهم آمدن امکان جذب نیروهای کاری با تخصص‌های بالا و با انگیزه لازم
۶	۴	باز شدن راه ورود بخش خصوصی به کشت و صنعت‌های دولتی

زمینه‌های حمایت دولت از کشت و صنعت‌ها

حمایت دولت از کشت و صنعت‌ها در جهت توسعه فعالیت این شرکت‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد. زمینه‌های حمایت دولت از کشت و صنعت‌ها به همراه اولویت مربوط به هر کدام در جدول ۱۰ نشان داده شده است. مطابق نتایج، "تأمین حامل‌های

انرژی با میانگین ۲/۱۹"، "اطلاع‌رسانی از تکنولوژی‌های جدید با میانگین ۲/۱۴"، "کمک به گسترش بازار محصولات کشاورزی با میانگین ۱/۹۵"، "کمک به استقرار نظام کنترل کیفیت با میانگین ۱/۹"، "اعطای تسهیلات مالی با میانگین ۱/۹" و "کمک‌های فنی با میانگین ۱/۷۵" به ترتیب در اولویت اول تا پنجم قرار دارند. این در حالی است که مقوله‌های "تأمین زمین"، "تسهیلات و مشوق‌های صادراتی" و "کمک به حضور کشت و صنعت‌ها در بورس کشاورزی" به ترتیب در رتبه‌های آخر زمینه‌های حمایت دولت از کشت و صنعت‌ها قرار گرفته است.

جدول ۹- رتبه‌بندی اقدامات عملیاتی مناسب برای توسعه فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها

رتبه	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات (C.V)	راهکار
۱	۴/۸۱	۰/۴	۰/۰۸۴	انجام مطالعات و تدوین الگوی کشت و مشخص نمودن اولویت‌ها برای اجرای برنامه‌های زراعی، باغی و دامی
۲	۴/۷۶	۰/۴۴	۰/۰۹۲	توانمندسازی منابع انسانی از بعد مشارکتی و انگیزشی
۳	۴/۶۷	۰/۶۶	۰/۱۴۱	انجام برنامه‌ریزی راهبردی
۴	۴/۵۶	۰/۷	۰/۱۵۵	ارائه تسهیلات بانکی کم بهره به منظور کمک به فعالیت‌های زیربنایی شرکت‌ها
۵	۴/۴۸	۰/۸۱	۰/۱۸۲	توسعه سرمایه اجتماعی کشت و صنعت‌ها
۵	۴/۴۸	۰/۹۳	۰/۲۰۷	ایجاد و توسعه فناوری‌های نوین (نظیر: بیوتکنولوژی و مهندسی ژنتیک)، در تولید و فراوری محصولات کشاورزی با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی
۵	۴/۴۸	۰/۹۸	۰/۲۱۹	بازنگری قوانین مربوط به کشت و صنعت‌ها و رفع موانع قانونی
۶	۴/۴۳	۰/۸۷	۰/۱۹۶	گسترش واحد مکانیزاسیون با استفاده از ماشین‌آلات موجود در حوزه کشت و صنعت‌ها
۶	۴/۴۳	۰/۵۱	۰/۱۱۵	نوسازی و بازسازی ماشین‌آلات و ساختمان‌های واحدهای تولیدی با تأمین اعتبارات و سود کم
۶	۴/۴۳	۰/۸۱	۰/۱۸۳	پیش‌بینی و اعمال ساز و کارهای مناسب حقوقی و وضع قوانین لازم به منظور گسترش فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها
۷	۴/۳۳	۰/۶۶	۰/۱۵۲	تشکیل بازارهای مشترک منطقه‌ای
۷	۴/۳۳	۱/۰۶	۰/۲۴۶	ایجاد واحدهای تحقیق و توسعه در کشت و صنعت‌ها
۷	۴/۳۳	۰/۹۱	۰/۲۱۱	توجه به مسائل رفاهی در کشت و صنعت‌ها
۸	۴/۲۹	۱/۱۵	۰/۲۶۷	افزایش همکاری کشت و صنعت‌ها با تشکل‌های روستایی
۹	۴/۲۷	۱/۰۳	۰/۲۴۲	تطبیق فعالیت‌های شرکت با شرایط اقتصاد مقاومتی
۱۰	۴/۲۴	۱/۰۹	۰/۲۵۷	تقویت جایگاه کشت و صنعت‌ها در برنامه‌های توسعه کشور
۱۱	۴/۱۹	۱/۰۸	۰/۲۵۷	حضور فعال در بازار بورس محصولات کشاورزی
۱۲	۴/۱	۱/۱۴	۰/۲۷۷	استفاده از تجارت الکترونیک در مبادلات تجاری شرکت
۱۲	۴/۱	۱/۲۲	۰/۲۹۸	ارزیابی محصولات و اقدام به خرید محصولات تضمینی
۱۳	۴	۱/۲۱	۰/۳۰۳	توجه به کشت و صنعت‌ها در طرح هدفمندی یارانه‌ها
۱۴	۳/۷۱	۱/۲۳	۰/۳۳۱	استقرار نظام پایش و ارزشیابی در کشت و صنعت‌ها

افزون بر این، بررسی دیدگاه صاحب نظران و متخصصان حوزه نظام بهره‌برداری نشان داد که توجه به مطالعات و ارزیابی نظام‌های بهره‌برداری یک نیاز اساسی است و البته حضور بخش خصوصی در این امر می‌تواند یکی از راهبردهای ضروری تلقی گردد و دولت لازم است نقش سیاست‌گذاری، هدایتی و نظارتی به شرح جدول ۱۱ را به عهده داشته باشد. بر اساس جدول ۱۱، وظایف نظارتی دولت بر اساس میانگین گویه‌ها، به ترتیب باید در زمینه‌های تطبیق مصوبات مجامع عمومی و هیأت مدیره با اساسنامه کشت و صنعت‌ها و جلوگیری از انحراف از مسیر هدف با میانگین ۲/۴، نظارت بر چگونگی روند اجرائی پروژه‌های زیربنایی به منظور حسن انجام کار با میانگین ۲/۳۷، نظارت فنی در جهت حفظ محیط‌زیست با میانگین

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

۲/۳۲، نظارت بر چگونگی اعطای تسهیلات بانکی با میانگین ۲/۲۶ و نظارت بر چگونگی هزینه کرد کمک‌های بلاعوض دولت با میانگین ۲/۱ باشد.

جدول ۱۰ - رتبه‌بندی زمینه‌های حمایت دولت از کشت و صنعت‌ها بر اساس میانگین

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	زمینه
۱	۰/۵۱۳	۱/۱۲	۲/۱۹	تأمین حامل‌های انرژی
۲	۰/۴۵	۰/۹۶	۲/۱۴	اطلاع‌رسانی از تکنولوژی‌های جدید
۳	۰/۴۴۳	۰/۸۶	۱/۹۵	کمک به گسترش بازار محصولات کشاورزی
۴	۰/۴۹۵	۰/۹۴	۱/۹	کمک به استقرار نظام کنترل کیفیت
۴	۰/۶۱۹	۱/۱۸	۱/۹	اعطای تسهیلات مالی
۵	۰/۴۴۳	۰/۷۷	۱/۷۵	کمک‌های فنی
۶	۰/۳۸۹	۰/۶۷	۱/۷۲	خدمات مشاوره‌ای در طراحی محصول
۷	۰/۶۰۵	۱	۱/۶۵	کمک به تأمین ارز مورد نیاز
۸	۰/۴۹۶	۰/۸۱	۱/۶۳	کمک به بازاریابی محصول
۹	۰/۶۰۱	۰/۹۷	۱/۶۲	معافیت‌های مالیاتی و گمرکی
۱۰	۰/۶۰۷	۰/۹۸	۱/۶۱	تسهیلات برای تأمین مواد اولیه
۱۱	۰/۴۸۷	۰/۷۷	۱/۵۸	تأمین زمین
۱۲	۰/۵۳۶	۰/۷	۱/۳۱	تسهیلات و مشوق‌های صادراتی
۱۳	۰/۳۳۴	۰/۳۹	۱/۱۸	کمک به حضور کشت و صنعت‌ها در بورس کشاورزی

جدول ۱۱ - رتبه‌بندی وظایف نظارتی دولت بر اساس میانگین

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	زمینه
۱	۰/۵۳۱	۱/۲۷	۲/۴۰	تطبيق مصوبات مجامع عمومی و هیأت مدیره با اساسنامه کشت و صنعت‌ها و جلوگیری از انحراف از مسیر هدف
۲	۰/۴۷۱	۱/۱۲	۲/۳۷	نظارت بر چگونگی روند اجرائی پروژه‌های زیربنایی به‌منظور حسن انجام کار
۳	۰/۳۵۴	۰/۸۲	۲/۳۲	نظارت فنی در جهت حفظ محیط‌زیست
۴	۰/۳۵۶	۰/۸۱	۲/۲۶	نظارت بر چگونگی اعطای تسهیلات بانکی
۵	۰/۴۳۴	۰/۹۱	۲/۱۰	نظارت بر چگونگی هزینه کرد کمک‌های بلاعوض دولت

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تحقیق حاضر با هدف آسیب‌شناسی نظام‌های بهره‌برداری کشت و صنعت با استفاده از تحلیل SWOT و ارائه راهکارهای پیشنهادی انجام شد. بر اساس یافته‌های تحقیق، در حال حاضر کشت و صنعت‌ها با موانع متعددی رو به رو هستند. مهم‌ترین و عمده‌ترین موانع پیش روی کشت و صنعت‌ها بر اساس دیدگاه پاسخ‌گویان، کمبود نیروی انسانی کارآمد در کشت و صنعت‌ها، عدم وجود برنامه نظام‌مند برای بازپرداخت سود و اصل سهام اعضاء و کمبود نقدینگی و سرمایه در گردش می‌باشد. با این حال نمی‌توان کشت و صنعت‌ها را حذف کرد، زیرا کشت و صنعت‌ها یک سیستم تلفیقی هستند که حتی در شرایط فعلی کشت و صنعت‌های دولتی نیز مزیت‌های مختلفی دارند که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف - پیوسته بودن و ارتباط مناسب بین فعالیت‌های بخش کشاورزی با صنایع تبدیلی و جانبی که امکان بهره‌برداری بهتر و اقتصادی‌تر از همه منابع را فراهم می‌آورد و ارزش‌های افزوده ممکن را در سیستم نگه می‌دارد؛

ب - به لحاظ بزرگ و متنوع بودن واحدها و فعالیت‌ها، هزینه‌های پشتیبانی و بالاسری کمتری به واحد عملکرد تعلق گرفته و هزینه تولید، کاهش می‌یابد؛

ج - به لحاظ تنوع واحدها و حجم بالای فعالیت‌ها، به دانشگاه عملی بخش کشاورزی تبدیل شده است که افراد با استعداد می‌توانند مسائل فنی و مدیریتی و نحوه حل آن‌ها را تجربه کرده و یاد بگیرند؛

د - عرصه مناسبی برای اجرای برنامه‌های دولتی می‌باشند؛

ه - پایگاه و پایلوت مناسبی برای مزارع نمونه و آزمون عملی تکنولوژی‌ها و یافته‌ها هستند؛

و - امکان انجام تحقیقات و پژوهش‌های علمی با همکاری سیستم تحقیقات و دانشگاهی و آموزش کارکنان در آن‌ها وجود دارد؛

ز - مکان مناسبی برای پرورش مدیران و متخصصین است؛

ی - موجب نشر دستاوردها و باعث یادگیری و پیروی واحدهای بهره‌برداري اطراف می‌شود؛

ط - میدان مناسبی برای اشتغال نیروی کار روستاهای اطراف و جلوگیری از مهاجرت آن‌ها فراهم می‌آورد؛

به‌طور کلی سیستم‌های بزرگ مثل کشت و صنعت‌ها، موجب تجمیع و استفاده از امکاناتی مانند استفاده از متخصصین علوم و فنون کشاورزی، کاربرد روش‌های جدید تولید، محصولات و ارقام جدید، استفاده مناسب از تکنولوژی و نهاده‌های کشاورزی، یکپارچه‌سازی اراضی و استفاده از سیستم‌های مناسب آبیاری، توسعه مکانیزاسیون و کاربرد بهینه ماشین‌آلات، استفاده بهینه از عوامل و منابع تولید و آزمون و توسعه سیستم‌های مدیریتی در مزارع و بخش کشاورزی می‌شوند.

بر اساس نتایج، ضعیف‌ترین عملکرد کشت و صنعت‌ها در زمینه‌های ارتباط شبکه‌ای با سایر کشت و صنعت‌ها و تعاونی‌ها، حضور در بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی، مشارکت در سرمایه‌گذاری مالی، ایجاد کارخانه‌ها و کارگاه‌های صنایع روستایی و صادرات محصولات تولیدی به خارج از کشور است. نتایج تحلیل SWOT نشان داد که داشتن نظام تصمیم‌گیری کارآمد، یکجا کشتی (کشت وسیع) در اراضی شرکت‌های کشت و صنعت و همچنین ترکیب کشاورزی و صنعت و داشتن ارزش‌افزوده مناسب از نقاط قوت مهم و برجسته کشت و صنعت‌ها می‌باشند. همچنین مهم‌ترین نقاط ضعف کشت و صنعت‌ها خروج مستمر نیروهای انسانی کارآمد و بالا بودن میزان فرسودگی ماشین‌آلات، نظام پرداخت حقوق و دستمزد نسبتاً یکسان برای نیروهای تخصصی ناهمگن، ضعف در نظام ارتقاء نیروی انسانی و پشتوانه سازی تخصصی و کمبود نیروهای متخصص برای نگهداری و تعمیر ماشین‌آلات با توان بالا و تکنولوژی‌های پیشرفته می‌باشد. در خصوص فرصت‌های پیش روی کشت و صنعت‌ها، نتایج نشان داد که عدم کفایت محصولات تولیدی (وجود تقاضا در بازار برای محصولات تولیدی)، امکان احداث صنایع تبدیلی توسط کشت و صنعت‌ها و امکان سرمایه‌گذاری مناسب برای کشت و صنعت‌ها به ترتیب از مهم‌ترین فرصت‌های فراروی این شرکت‌ها است. همچنین مهم‌ترین تهدیدهای فراروی کشت و صنعت‌ها، به ترتیب عدم دقت در خصوصی‌سازی برخی کشت و صنعت‌ها، مشخص نبودن جایگاه کشت و صنعت‌ها در توسعه کشاورزی، موانع خرید تجهیزات کارخانه‌ای مورد نیاز از خارج (تحریم‌ها و ...) و عدم ثبات نرخ ارز می‌باشد. بر اساس نتایج تحلیل SWOT، مناسب‌ترین راهکارها برای توسعه فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها؛ ارائه تسهیلات بانکی جهت بازسازی ماشین‌آلات و تجهیزات، تشکیل تشکل صنفی ویژه کشت و صنعت‌ها، تدوین اساسنامه ویژه شرکت‌های کشت و صنعت، بازنگری در قوانین تجاری و بازرگانی جهت توسعه فعالیت‌های بازرگانی و بازاریابی خارجی کشت و صنعت‌ها، گسترش ارتباط سازمان‌های متولی با کشت و صنعت‌ها، تقویت جایگاه سازمانی کشت و صنعت‌ها در دستگاه‌های دولتی، کاهش سهم دولت در کشت و صنعت‌های دولتی، بازنگری در معیارهای تأسیس کشت و صنعت‌های جدید، نظارت بیشتر بر کشت و صنعت‌ها از دیدگاه مسائل زیست‌محیطی، مطالعه و تکمیل فرایند تشکیل خوشه شرکت‌های کشت و صنعت در کشور با بهره‌گیری از نتایج تحقیقات، کمک به جایگاه کشت و صنعت‌ها در طرح هدفمندی یارانه‌ها، فراهم آمدن امکان جذب نیروهای کاری با تخصص‌های بالا و با انگیزه لازم و باز شدن راه ورود بخش خصوصی به کشت و صنعت‌های دولتی می‌باشد. نقش حمایتی دولت در توسعه فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها بسیار حائز اهمیت است. در این خصوص مهم‌ترین زمینه‌های حمایت دولت شامل: کمک به حضور کشت و صنعت‌ها در بورس کشاورزی، خدمات مشاوره‌ای و آموزشی در طراحی و تولید محصول و کمک‌های فنی شناسایی شد. در مجموع راهکارهای مزبور را می‌توان در دو دسته راهکارهای اصلی و فرعی دسته‌بندی کرد. راهکارهای اصلی توسعه کشت و صنعت‌ها را می‌توان به‌صورت زیر برشمرد:

- تقویت و توسعه فعالیت‌های بازار رسانی و بازاریابی؛
- توسعه صنایع تکمیلی و تبدیلی؛
- توسعه و بازسازی تجهیزات و ماشین‌آلات؛
- تقویت انگیزه‌های شغلی و توانمندسازی نیروی انسانی؛
- همچنین راهکارهای فرعی توسعه کشت و صنعت‌ها را می‌توان به صورت زیر بیان کرد:
 - تلاش در جهت جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی؛
 - گسترش ارتباط با بازارهای خارجی؛
 - تلاش در جهت به کارگیری فناوری‌های نوین کشاورزی؛
 - سرمایه‌گذاری در آموزش منابع انسانی؛
 - ارائه کمک‌های تسهیلات بانکی جهت بازسازی ماشین‌آلات؛
 - تشکیل تشکل صنفی ویژه کشت و صنعت‌ها؛
 - تدوین اساسنامه ویژه شرکت‌های کشت و صنعت؛
 - بازرگانی در قوانین تجاری و بازرگانی جهت توسعه فعالیت‌های بازار رسانی و بازاریابی خارجی کشت و صنعت‌ها؛
- بر اساس نتایج تحقیق، پیشنهادهای عملیاتی زیر ارائه می‌شود:
 - یکی از مسائل جدی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و فعالیت مرتبط با آن‌ها، بحث عدم تعامل نظامند دستگاه‌های متولی بخش کشاورزی با عوامل و عناصر نظام‌های بهره‌برداری در روند تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌ها و هدایت امور کشاورزی در تمام ابعاد آن است. ایجاد مکانیزم‌های عملی برای گسترش همکاری‌ها و ارتباط عوامل دولتی و نظام‌های بهره‌برداری و همچنین اخذ دیدگاه‌ها و نقطه نظرات عوامل نظام بهره‌برداری و برقراری یک گفت‌وگو پایدار از ملزومات پیشبرد امور نظام‌های بهره‌برداری است. همچنین، پیش‌بینی و اعمال ساز و کارهای مناسب حقوقی و وضع قوانین لازم به منظور گسترش فعالیت‌های کشت و صنعت‌ها از دیگر پیشنهادهای مطالعه می‌باشد.
 - انجام مطالعات و تدوین الگوی کشت و مشخص نمودن اولویت‌ها برای اجرای برنامه‌های زراعی، باغی و دامی در کشت و صنعت‌ها
- از جمله نقاط ضعف کشت و صنعت‌ها ضعف بازار رسانی و بازاریابی محصولات کشاورزی و پایین بودن قدرت چانه‌زنی است. بنابراین تقویت و توسعه تشکل‌های بازاریابی در جهت افزایش نقش و قدرت چانه‌زنی آن‌ها ضرورت دارد و در راستای برطرف کردن ضعف در قوانین سازمان‌ها و برای تنظیم بازار محصولات کشاورزی، توصیه می‌شود که با تصویب قوانین مناسب که پوشش منطقی به بازار محصولات کشاورزی داشته باشد، به سمت ایجاد بازارهای تنظیم شده که فضای رقابت و تجارت عادلانه را در بازار محصولات مختلف برای فروشندگان و خریداران فراهم آورد، حرکت کرد. تشکیل بازارهای مشترک منطقه‌ای از دیگر پیشنهادهای تحقیق است. همچنین ایجاد و توسعه فناوری‌های نوین نظیر بیوتکنولوژی و مهندسی ژنتیک در تولید و فراوری محصولات کشاورزی با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی می‌تواند در توسعه بازار محصولات کشت و صنعت‌ها نقش مهمی را ایفا نماید.
- دولت باید نقش سیاست‌گذاری، هدایتی و نظارتی خود را در زمینه‌های فنی در جهت حفظ محیط‌زیست، چگونگی اعطای تسهیلات بانکی، چگونگی هزینه کرد کمک‌های بلاعوض دولت، چگونگی روند اجرائی پروژه‌های زیربنایی به منظور حسن انجام کار و تطبیق مصوبات مجامع عمومی و هیأت مدیره با اساسنامه کشت و صنعت‌ها و جلوگیری از انحراف از مسیر هدف حفظ و تقویت نماید.
- محدودیت فعالیت‌های آموزشی - ترویجی برای منابع انسانی نظام‌های بهره‌برداری از جمله موانع توسعه نظام‌های بهره‌برداری است. سرمایه‌گذاری آموزشی و توسعه کمی و کیفی فعالیت‌های آموزشی ترویجی به ویژه توسعه آموزش‌های کاربردی و مزرعه‌ای برای عوامل انسانی و سوق دادن تحقیقات کشاورزی به محیط زراعی و باغی با مشارکت کشاورزان و کارشناسان نظام‌های بهره‌برداری مورد تأکید است.

- انعطاف در طراحی و تنوع نظام بهره‌برداری اجتناب‌ناپذیر است و ایجاد هرگونه محدودیت باید به‌جای اعمال هدایت و حمایت تغییر یابد.

- در سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی و در فرآیند برنامه‌ریزی‌ها ذی‌نفعان و یا بهره‌برداران باید مشارکت واقعی داشته باشند.
- عدم ارتباط شرکت‌های کشت و صنعت با یکدیگر موجب عمل جزیره‌ای و عدم استفاده از توانمندی‌ها و ظرفیت‌های موجود این شرکت‌ها در حل مسائل و مشکلات و تبادل تجارب و اندوخته‌های علمی و عملی آن‌ها به همدیگر می‌باشد. تشکیل تشکل مرتبط در این زمینه تحت عنوان اتحادیه یا انجمن صنفی شرکت‌های کشت و صنعت از جمله پیشنهادهای این مطالعه می‌باشد.

- تشکیل شرکت‌های کشت و صنعت در حوزه‌ها و مناطق مختلف کشور می‌تواند مسیر و شرایط مختلفی را داشته باشد بنابراین بازنگری اساسنامه و تدوین اساسنامه تیپ و همچنین شرایط تشکیل کشت و صنعت‌ها از موارد مورد تأکید این تحقیق می‌باشد. افزون بر این، تقویت جایگاه کشت و صنعت‌ها در برنامه‌های توسعه کشور و همچنین در طرح هدفمندی یارانه‌ها مورد تأکید است.

- نوسازی و بازسازی ماشین‌آلات و ساختمان‌های واحدهای تولیدی با تأمین اعتبارات و سود کم از دیگر پیشنهادهای تحقیق است.

منابع

- اشرفی، م.، مهربانیان، ا.، و احمدپور کاخکی، ا. (۱۳۸۶). بررسی نظام بهره‌برداری خرد و دهقانی در کشاورزی ایران: تنگناها، سیاست‌ها و راهکارهای حمایتی. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، مشهد، ۸ آبان، صص ۱۶-۱. قابل دسترسی در آدرس اینترنتی: <https://www.civilica.com/Paper-IAEC06-IAEC06_168.html>.
- اوحدی، ن.، و کورکی نژاد، ژ. (۱۳۹۴). تحلیل قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان سیرجان. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۴۶، شماره ۳، صص ۵۷۹-۵۸۸.
- بذرافشان، ج.، و شاهین، ح. (۱۳۸۹). آسیب‌شناسی تعاونی‌های تولید روستایی در ایران. مجموعه مقالات چهارمین کنگره بین‌المللی جغرافیدانان جهان اسلام (ICIWG2010)، زاهدان، ۲۵-۲۷ فروردین.
- پیرس، ج.، و ریچارد کنت، ر. (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک. ترجمه سهراب خلیلی شورینی. تهران: انتشارات یادواره کتاب.
- حسینی، س.غ. (۱۳۸۸). آسیب‌پذیری و توسعه نظام بهره‌برداری کشاورزی در ایران. فصلنامه راهبرد، دوره ۱۸، شماره ۵۲، صص ۱۴۷-۱۲۹.
- حسینی، س.م.، آقاصفری، ح.، و کرباسی، ع. (۱۳۹۳). شناسایی و تدوین راهبردهای مناسب توسعه‌ی تعاونی‌های کشاورزی. فصلنامه تعاون و کشاورزی، دوره ۳، شماره ۱۰، صص ۸۴-۶۵.
- دانش‌مهر، ح.، کریمی، ع.، و صفری، و. (۱۳۹۱). بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلی SWOT (مطالعه موردی: روستای اورامان تخت). مجله پژوهش‌های روستایی، دوره ۳، شماره ۳، صص ۲۳۴-۲۰۹.
- شریف‌زاده، م.ش.، و عبدالله‌زاده، غ.ج. (۱۳۹۶). ارزیابی تطبیقی پایداری کسب و کارهای کارآفرینانه کشاورزی و نظام‌های متعارف تولید کشاورزی در استان گلستان. مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی، دوره ۱۳، شماره ۲، صص ۲۰-۱.
- عبداللهی، م. (۱۳۷۷). نظام‌های بهره‌برداری، مطالعات تطبیقی نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و ارزشیابی عملکرد آن‌ها به‌منظور شناخت انواع و ویژگی‌های نظام‌های بهره‌برداری بهینه و مناسب در ایران. تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

آسیب‌شناسی نظام بهره‌برداری کشت و صنعت و ارائه راهکارهای توسعه آن

عطائی، پ.، و ایزدی، ن. (۱۳۹۴). سازه‌های تأثیرگذار بر زیان‌دهی تعاونی‌های روستایی (مورد مطالعه: تعاونی روستایی امیرکبیر در استان فارس). *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، دوره ۱۱، شماره ۱، صص ۱۹۶-۱۸۱.

لطیفی، س.، راحلی، ح.، یادآور، ح.، و سعدی، ح. (۱۳۹۶). شناسایی و تحلیل پیشرانهای توسعه کشاورزی حفاظتی در ایران. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، جلد ۱۳، شماره ۱، صص ۱۲۵-۱۰۵.

Benturaki, J. (2000). *Cooperatives and Poverty Allevation*. England: IDS TEMA.

Garnevska, E., Liu, G., and Shadbolt, N. (2011). Factors for successful development of farmer cooperatives in northwest China. *International Food and Agribusiness Management Review*, 14(4), 69-84.

Nguyen Hong, H. (2017). Factors affecting sustainable development of agricultural cooperatives in the Mekong river delta, Vietnam. *American Journal of Applied Sciences*, 14 (10), 1005 -1010.

Rezvani, M.R. (2004). *Introduction to rural development planning in Iran*. Tehran: Ghomes Publication.

Archive of SID

Pathology of the Agro-industrial Exploitation System and Its Development Strategies

M. Palouj^{*1}

(Received: Aug, 25, 2018; Accepted: Jan, 14, 2019)

Abstract

The purpose of this research was to investigate the pathology of agro-industrial exploitation system and provide proposed solutions. For this purpose, SWOT analysis and facilitating techniques and focused groups with semi-structured group interviews were used. Considering the nature of the subject and the social, economic, and technical aspects of the research, the multi-disciplinary facilitation group was used. According to the results, the weakest performance of agro-industrial exploitation is in the field of network communication with other cultivations and industries and cooperatives, participation in regional and international markets, participation in financial investment, the establishment of factories and factories of rural industries and the export of manufactured products. The results of SWOT analysis showed that efficient decision-making system is the main strength of agro-industrial exploitation. Also, the most important weakness of agro-industrial exploitation is the withdrawal of efficient human resources. The inadequacy of manufactured products and the presence of demand in the market for manufactured products was also recognized as the most important opportunity for these companies. The most important threat of agro-industrial exploitation is the lack of precision in privatization. According to SWOT analysis, the most appropriate strategies for development of agro-industrial exploitation are conducting studies and determine the cultivate pattern and identifying the priorities for the implementation of agronomic, horticultural and livestock programs, empowerment of human resources from the participatory and motivational dimension, modernization and rebuilding of machinery and buildings of production units, provide the credit with low profit, and doing strategic plan. The role of government support in development of agro-industrial activities is also very important.

Keywords: Agro-industry, Agriculture, Agricultural Production System, Agricultural Development.

¹ Assistant Professor, Faculty Member of Agricultural Planning, Economics, and Rural Development Research Institute (APERDRI), and Member of Board of Directors in Iranian Scientific Association of Rural Development, Tehran, Iran.

* Corresponding Author, Email: mpalouj1404@gmail.com